

СЕКЦІЯ 3
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
І ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОТИДІІ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ
ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

УДК 004.93+351.811.12

В'ячеслав Васильович АБРОСЬКІН,

*перший заступник голови Національної поліції України –
керівник кримінальної поліції*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СИСТЕМА РЕАГУВАННЯ НА
ПРАВОПОРУШЕННЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ЗОНІ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ
ОПЕРАЦІЇ (ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ)

Декілька років тому існуюча на той час в Україні правоохоронна система була визнана такою, що не відповідала тодішнім реаліям, оскільки була не в змозі в повному обсязі забезпечити виконання поставлених перед нею завдань. За таких умов започаткована масштабна докорінна реформа національної правоохоронної системи була достатньо своєчасною, зважаючи на події 2014 року (Революція Гідності, анексія Автономної Республіки Крим, проведення антитерористичної операції на територіях Донецької та Луганської областей).

До проблемних питань, що потребують вирішення під час реформування МВС України, серед інших належать відсутність дієвої системи оперативного реагування на правопорушення органами поліції та низький рівень використання аналітичних інструментів у протидії злочинності і прогнозуванні відповідних загроз. Також потребують суттєвого вдосконалення організаційні і правові основи для посилення боротьби з організованою злочинністю та протидії торгівлі людьми, наркозлочинності та кіберзлочинності.

Підтвердженням цього є Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р, в якій серед викликів створенню безпечного середовища було визначено: «відсутність єдиної і оптимальної системи швидкого реагування на повідомлення про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці; несвоєчасне реагування на надзвичайні ситуації внаслідок обмежених спроможностей сил цивільного захисту, їх значної віддаленості від місць виникнення таких ситуацій» [1].

Сьогодні запроваджена в Україні система реагування органів поліції на заяви та повідомлення про кримінальні й адміністративні правопорушення працює на базі інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», а власне її роботу забезпечують працівники підрозділу «102» – посадові

особи відділу «102» управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, «діяльність яких спрямована на приймання екстрених викликів за скороченим номером "102" та електронних повідомлень заявників, в яких міститься інформація про правопорушення або події» [2], та їх подальшу реєстрацію з використанням автоматизованого робочого місця «оператор "102"» на Інформаційному порталі Національної поліції. Останній, будучи відокремленим структурним елементом інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, являє собою «сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення» [3], враховуючи: наповнення баз даних правоохоронних органів актуальною інформацією; документообіг в органах поліції; супроводження відносин в органах поліції трудового, фінансового та управлінського характеру; взаємодію з іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Відповідно до п. 2 Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України», затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.08.2017 № 676, система Інформаційного порталу Національної поліції функціонує з метою формування Єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України й обробки отриманих відомостей з метою їх подальшої систематизації та використання, постійного захисту, автоматизації управлінських процесів і документообігу, а також «генерації інтерфейсів та оброблення тимчасових наборів даних для здійснення інформаційної взаємодії органів (підрозділів) поліції з іншими органами державної влади, органами правопорядку іноземних держав, міжнародними організаціями; здійснення пошукових та аналітичних функцій для використання інформації з інформаційних ресурсів (баз даних) поліції, МВС та інших органів державної влади в межах службової діяльності відповідно до рівня доступу і повноважень за запитом або регламентом; використання програмних компонентів геоінформаційних підсистем для візуалізації інформації у вигляді електронних карт, автоматичної зміни зображеного образу об'єкта в залежності від зміни його характеристик, зміни масштабу та деталізації картографічної інформації в інформаційних ресурсах» [3].

Досліджуючи це питання, особливу увагу необхідно приділити процесу створення та функціонування системи реагування на правопорушення органами поліції в зоні антитерористичної операції, що має свою специфіку, пов'язану зі складною оперативною обстановкою та стабільно високим рівнем злочинності внаслідок межування із так званими Луганською та Донецькою Народними Республіками, постійними міграційними процесами злочинців, незаконним перевезенням зброї та інших предметів, заборонених в обігу. Така ситуація зумовила розробку та впровадження унікального Єдиного аналітичного сервісного центру

(UASC) у місті Маріуполі, який дозволив вивести рівень безпеки громадян на якісно новий рівень, зробивши ставку на впровадження новітніх технологій, спираючись на передовий світовий досвід таких країн, як Великобританія, Об'єднані Арабські Емірати та Італія. Варто зазначити, що з метою ефективного забезпечення правопорядку під час проведення на території України футбольних матчів Євро-2012 у місті Донецьку було здійснено достатньо вдалу спробу впровадження системи відеоспостереження, функціонування якої було призупинено через військову агресію проти України. Ґрунтуючись саме на цій моделі, було запроваджено UASC у місті Маріуполі.

Концепція створення Єдиного аналітичного сервісного центру передбачала розвиток безпеки регіону в умовах проведення антитерористичної операції за такими визначальними напрямками: підвищення безпеки громадян; модернізація та розбудова технологій інфраструктури автоматизованого управління безпеки визначеної території; використання передових технологій для ефективного управління містом; активна співпраця поліції, місцевої влади, бізнес-середовища та громадськості.

Розбудова такої системи розпочалась у 2016 році в Маріуполі на базі Головного управління Національної поліції в Донецькій області і передбачала обладнання 20 об'єктів відеоспостереженням та встановлення на них 37 сучасних високоінтелектуальних камер, зокрема на стратегічно-важливих ділянках, таких як, в'їзд-виїзд з міста, ключові перехрестя, місця великого скупчення людей. Крім того, на його базі було створено call-центр, який цілодобово приймає дзвінки по лінії «102», далі отримані дані автоматично вносяться до облікової бази, потім інспектор з управління нарядами поліції отримує зазначену інформацію та відповідно спрямовує на місце події групу швидкого реагування, а також передає інформацію (орієнтири) іншим нарядам і блокпостам, а власне контроль за виконанням завдання здійснюється в інтерактивному режимі.

Єдиний аналітичний сервісний центр був створений з метою:

1) надання поліцейським актуальної аудіоінформації, яка необхідна їм для виконання повсякденних завдань і функціональних обов'язків, враховуючи ту, що надходить із суміжних автоматизованих систем інтегрованої інформаційно-пошукової системи на регіональних рівнях;

2) систематичного моніторингу оперативної обстановки з метою визначення можливої загрози для громадян, публічної безпеки та порядку на кожній окремій території (як нагальної, так і потенційної) для їх подальшого усунення чи мінімізації шкідливих наслідків;

3) виявлення осіб і транспортних засобів, які перебувають у розшуку, чи транспортних засобів, на які накладені правові обтяження, з метою подальшого формування уповноважених підрозділів поліції й інших органів державної влади;

4) постійного контролю за транспортними засобами, які в'їжджають на територію міста чи виїжджають з нього;

5) зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод і тяжкості їх наслідків за рахунок підвищення дисципліни учасників дорожнього руху;

6) складання типових алгоритмів дій у разі виникнення небезпеки;

7) забезпечення постійного функціонування системи безпеки, зокрема під час виникнення надзвичайних подій;

8) аналізу чинників, що сприяють дестабілізації публічної безпеки, на базі яких у подальшому приймаються відповідні управлінські рішення щодо здійснення ситуаційних, оперативних довготривалих заходів;

9) попередження та ліквідації загроз безпеки населенню й об'єктам у взаємодії з відповідними відомствами і службами;

10) консолідації зусиль державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і населення, направлених на утвердження публічної безпеки, в тому числі за рахунок надання оперативної інформації;

11) формування громадської думки й активної громадськості та активної громадської позиції населення в питаннях забезпечення публічного порядку.

В Єдиному аналітичному сервісному центрі обласного рівня передбачені робочі місяця для: 8 аналітиків; 22 операторів «102»; інформаційних підсистем, серверів і комплексу забезпечення інформаційної безпеки.

До інформаційних підсистем апаратно-програмного комплексу необхідно віднести такі:

а) підсистему відеоспостереження (призначена для автоматизації процесів виявлення чинників, що створюють ризики виникнення надзвичайних ситуацій, порушення публічного порядку, загрози життю та здоров'ю громадян і терористичних актів);

б) телекомунікаційну підсистему (за допомогою якої здійснюється обмін даними між ядром системи і периферійними пристроями, зокрема мобільними терміналами);

в) підсистему моніторингу та адміністрування програмно-технічного комплексу, апаратно-програмного комплексу Єдиного аналітичного сервісного центру (необхідна для налаштування, управління і контролю працездатності системи та її елементів);

г) підсистему управління правами користувачів (призначена для організації доступу користувачів до системи відповідно до їх ролі);

г) підсистему архівного зберігання даних (забезпечує користувачам доступ до відомостей, збережених у процесі функціонування підсистем);

д) підсистему глибокого аналізу відеоінформації (призначена для нестандартного пошуку подій або об'єктів у великому масиві відеоінформації, ідентифікації осіб, транспортних засобів, пошуку

тотожних об'єктів як у супутніх системах Інтегрованої інформаційно-пошукової системи, так і у відкритих джерелах);

е) підсистему забезпечення захисту інформації (необхідна для належної організації інформаційної безпеки Єдиного аналітичного сервісного центру).

Саме програмно-апаратний комплекс, який став основою Єдиного аналітичного сервісного центру, дозволив вийти на абсолютно інший рівень забезпечення безпеки та захисту громадян на територіях, де розгорнулася терористична агресія. Інтелектуальний аналіз великого обсягу даних, які надають сьогодні та можуть надавати в майбутньому сенсори, відеокамери, вимірювальні та GPS-пристрої, метеостанції та безпілотники, зможе застосовуватися для розкриття злочинів, розшуку особливо небезпечних злочинців, превенції, контролю транспортного руху громадського транспорту, контролю за безпекою на територіях без освітлення, в аварійних ситуаціях у сфері комунальних послуг, контролю за порушенням правил дорожньо-транспортного руху, публічного порядку та безпеки.

Інтелектуальна система відеоспостереження – це система автоматичної ідентифікації та виявлення: транспортних засобів, що перебувають у розшуку; державних номерних знаків, що перебувають у розшуку; транспортних засобів, марка і модель яких не відповідають інформації, що зареєстрована відповідно до державних номерних знаків; порушень ПДР; неправильного руху транспортних засобів, стоянки у невстановленому місці тощо; осіб у розшуку; нетривіальної поведінки людей; скупчення людей; проходу в заборонену зону; залишеного предмета тощо.

Підсумовуючи наведене, можемо виділити такі функції системи реагування на правопорушення в органах поліції – Єдиного аналітичного сервісного центру:

- охоронна функція – полягає в забезпеченні публічної безпеки та порядку, прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави шляхом постійного моніторингу оперативної обстановки та виявлення суб'єктів і об'єктів, які можуть становити небезпеку;

- превентивна функція – полягає в попередженні вчинення кримінальних і адміністративних правопорушень, зокрема дорожньо-транспортних пригод;

- інформаційна функція – передбачає можливість одержання та поширення відомостей, необхідних органам поліції для виконання покладених на них завдань;

- акумулятивна функція – зберігання та накопичення інформації різного роду та характеру;

- контрольна функція – полягає у здійсненні постійного контролю за різними суб'єктами й об'єктами, наприклад транспортними засобами, що в'їжджають у місто та виїжджають з нього;

- допоміжна функція – передбачає процес прийняття управлінських рішень, що стосуються підвищення рівня безпеки та утвердження правопорядку, на підставі відомостей Єдиного аналітичного сервісного центру;

- комунікативна функція – обмін інформацією між органами поліції, органами державної влади та місцевого самоврядування;

- виховна функція – пов'язана з функціонуванням такої системи, яка сприяє вихованню громадян у дусі поваги до закону.

Концепція UASC покликана створити умови, за яких мешканці міст та областей відчуватимуть себе в безпеці завдяки поєднанню комплексного та стратегічного підходів, світовим технологічним досягненням. Діяльність цього центру базувалася на роботі інтелектуальних відеокамер та акумуляції всіх дзвінків по Донецькій області до єдиного call-центру. Це дозволило забезпечити цілодобовий контроль за станом правопорядку на території Донецької області, своєчасно виявляти та фіксувати правопорушення, забезпечити використання сучасних технологій для управління безпекою міста. Результатом запуску цього проекту є поєднання безпеки та комфорту, створення умов для соціальної захищеності громадян за допомогою розвиненої інфраструктури й інноваційних технологій відповідно до стандартів майбутнього.

Для вдосконалення засобів комунікації з поліцією додатково створено програмне забезпечення «Поліція 102». Воно є програмною платформою для побудови сучасного засобу комунікації між поліцією та громадою, надання громадянам необхідної інформації та отримання ними допомоги.

Зазначений додаток не позиціонується як повна заміна класичного звернення громадян на лінію «102», а надає лише додатковий засіб комунікації між поліцією та інформаційно-активною частиною населення.

Основними функціями мобільного додатку «Поліція 102» є: екстрений виклик, повідомлення про правопорушення, перевірка номера автомобіля за розшуковими базами даних, історія активності користувача, новини поліції, інформація про додаток, вибір мови під час використання програмного забезпечення.

Відомості, отримані за допомогою вказаного програмного забезпечення, використовуються в рамках глибокої аналітики неструктурованих даних UASC.

Ядро програмного забезпечення знаходиться на серверах UASC Головного управління Національної поліції в Донецькій області, у зв'язку з чим дані, що генеруються програмним забезпеченням, зберігаються на вказаних серверах без використання хмарних технологій. Зазначений підхід унеможливорює витік або інше використання інформації про користувачів та їх дії третіми особами та приватними компаніями.

Ужиття всіх наведених вище заходів дало свій результат. Так, за офіційними даними Генеральної прокуратури України, кількість зареєстрованих лише вмісних убивств у 2016 році, порівняно з 2014 роком, у Донецькій області зменшилося з 2377 до 229. Що стосується злочинів з використанням зброї, то тут теж спостерігається позитивна динаміка: їх кількість у Донецькій області зменшилася з 629 у 2014 році до 37 у 2016 році [4].

Отже, можливість безперешкодно звернутися до поліції та в подальшому надіслати фото або відео надзвичайної події чи злочину сприятиме поліпшенню криміногенної обстановки та забезпечить негайне реагування на будь-які екстрені події. Така концепція передбачає, що всі пристрої будуть взаємопов'язані, інтероперабельні та входити до єдиної обласної програмної платформи для якісної обробки й інтелектуального аналізу великих даних у містах з метою ефективного та оперативного реагування на критичні події. Тому нагальним завданням для розвитку безпечного міста є впровадити найближчим часом його повне покриття якісними камерами відеоспостереження. Концепція тісної співпраці міської влади та поліції, побудованої на технологіях, що забезпечують їх автоматизовану взаємодію між собою та з навколишнім середовищем, а також детектування, ідентифікацію, інформування та реагування нової інформації без втручання людини – безпечне майбутнє міста. Провідну роль у цьому відіграє саме система реагування на правопорушення в органах поліції – Єдиний аналітичний сервісний центр.

Список бібліографічних посилань

1. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80> (дата звернення: 31.10.2018).

2. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 16.02.2018 № 111 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18> (дата звернення: 31.10.2018).

3. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» : наказ МВС України від 03.08.2017 № 676 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17/conv> (дата звернення: 31.10.2018).

4. Аброськін В. В. Роль органів Національної поліції щодо забезпечення правопорядку в зоні проведення операції Об'єднаних сил // Забезпечення правопорядку на території проведення операції Об'єднаних сил : матеріали всеукр. наук.-практ. семінару (м. Маріуполь, 12 жовт. 2018 р.). Маріуполь, 2018. С. 23–50.

Одержано 31.10.2018